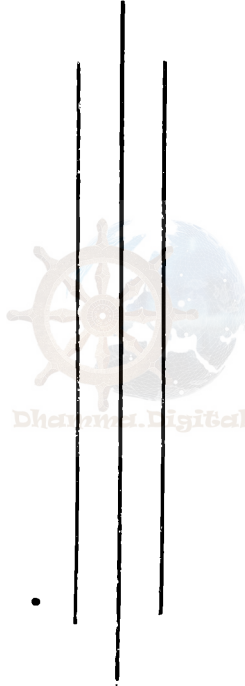

महास्थविर
धम्मालोक भन्ते

धर्मरत्न यमि

बु. सं. २५१४

1970

वि. सं. २०२७

दुःख

जिगु जीवन कासाया पासा
गुम्ह लुमंका जक च्चनेत सिबे मन्त
वहे हीरादेवीयात् ।

—यमि

•

जिगु खँ

सुथ न्हापां लुमंके बःम्ह पुज्यपाद भदन्त धम्मालोक भन्तेयागु थ्वयात जीवनी धायगुमिवं लुमन्ति [संस्मरण] धायगु लोई । भन्तेनाप जिगु आपालं संगत मदुसां वस्पोल यागु ज्या खँ स्वयाव जि आपालं प्रभावित जू, उकिं जि वस्पोलयागु लुमन्ति च्वयेगु मासितित्रया च्वंगु चखते अनि रुद्ध भन्ते विज्यानाव “च्वये हे मालि” धकाःधयाविज्यावले ला करंहे कयन । च्ययेत स्वया च्वये मफु । थ्व यां न्ह्यो जि जिम्ह जीवन पासो हीरादेवीयागु लुमन्ति च्वयागु खः तर व चोःलिसे जिगु देपागु नुगलपा पीस्से च्वना वैगु व मिस्त्राय लख बुयावैगु जूगुलि च्वये हे मफयाव च्वंच्वनागु खः। ऐसानं अनिरुद्ध भन्ते यागु वचन यात जि लंघन याय मफुगु लिं जक थ्व च्वयागु खः च्वये मासिति वयाः च्वयागु मखुः उकिं थ्व उलिं यैपु न्ह्याईपु जुयाव बांलाई मखु धयागु जिगु धारणा दु ।

थ्व सफुतिचा न्ह्याक्को वांमलाःसां धम्मालोक भन्ते यागु नामं जक हे वांमलाई मखु च्वने, मयैमखु धयागु जिगु पूर्ण विश्वास दु ।

जिम्हू जीवन पासा हीरादेवी मदुगु पीर मतन्नि बले,
गुगु पीर जिं स्वये बले व गुबले तनीमखुनि थे च्वं अज्यागु
बखते जिं थ्व च्वयागु जूगुलिनं थ्व गुलि बांलायमागु ख
उलि बांलाई मखु धयागु जिगु धारणा दु ! न्ह्यागु ज्वीमा
तस्पोल यागु नामं जकसां थ्व व्वनिपिनि यै, मयै मखु ।
सकसिनं येकल धालसा जिगु थ्व ज्या साकस्य जुल धकाः
भाल पे ।

थ्व सफुतिसं दोंगु दुसा जिगु, भिंगु दुसा धम्मालोक
भन्तेयागु खः बांलागु दयाव थ्व सफुति व्याक्कस्यां ययाव
चुल धालसानं वस्पोल यागु, बांमलानोः सुयां मयलसा जिगु
धकानं सियेका दिसं ! छाय धालसा थौं कन्हे कलातया
विभोगयागु विरहया मि व कुं जिगु म्ह, नुगल व न्ह्यपु
क्वयेका च्वंगु दु ! ख्वयेका च्वंगु दु !! व्खयेका च्वंगु दु !!!
उकिं धम्मालोक या श्रद्धालु उपासक उपासिका तथा वस्पोल
या भिक्षुपासापिसं जितः स्यंगुली क्षमा यानालि जक थ्व
व्वनेगु याना विज्याहुँ ! हँसं दुरुक्वाक व्याःगु लख त्वनीबले
दुरु जक घुतुनालि लख जक ल्हया व्खैथे थुक्किया गुण
जक नुगले दुव्खयोव अवगुण जुक्को ल्हवया व्खया विज्या
हुँ । थुलि जिगु विन्ति छलपोल व छिस्कल पिन्त जुलम्

६ मै १६७० ई०

जय धम्मालोक !

यमि छेँ, १९४९४ वुरांखयल

ये [काठमाडौं] नेपाल ।

—:ध. र. यमि

भदन्त धम्मालोक महास्थविर

सन् १८६० ई० या देँ असन धालासिक्कया वहाल
छेँनापसं च्वंगु छेँस धम्मालोक भन्ते दशरत्न जुया
जन्म जुल । लिपा वस्पोलया नाम बाबुराम जुलः
तर, ब्याक्कसिनं वस्कलयात “बारां” जक धाङ्गु
जुल । मचांनिसेँ वस्कलया म्ह सेल्लाः खँ सेल्लाः नुगल व
न्ह्यपुनं वतिकं सेल्लाः । भव ब्याक्कया प्रमाण पस्कल १६७८
साले ल्हासा फायालि ल्हासाय रि पु च्चे डा. [पञ्च शिर्श
पर्वत] धयाथासं जाम्बे याङ् [महा मङ्गुभी] दर्शन यानो
वःम्हं अत्त वने बल्ले चिकु—तांनो, थाकुगुया तच्चोगु बु खँ
कंगु न्यनाकथनं अज्यागु दुःख कष्ट न्ह्याक्को तच्चोसां जिनं
मवनेहे मखु धकाव प्रतिज्ञा याय फुगुलिं व प्रतिज्ञा योना थें थेर
वादी भिक्षु जुयानं ल्हासा हे विज्यानालि अनं तुं पञ्च शिर्श
पर्वत [महाचीन] वनेत्त स्वया विज्यागुलिं कयना च्चन ।

गुगु बखते जि व राहुलजु नाप वस्पोल कालिंपोंगं
ल्हासा विज्यागु खः

ल्हासां वनेगु साप थाकुगु जक मखु वनेत्त अनेक
राजनीतिक पकालतनं आपालं दयाव वने मफैगु जुसें लि

कलकर्त्ता सिंगापुर जुकालि हङ्ग कङ्ग जुका चीन विज्यानाव
मनं तुना थाय [पञ्च शिर्षा पर्वत=महाचीन] श्यंकाव महा
मञ्जुश्रो यागु दर्शन यानाः जक तोठा विज्यागुलिनं वस्पोल
गुलि सेरुलाः धकाः सिये दु ।

वस्कलया नुगले व न्ह्यपु सं भचा भचा जक श्वीगु
[ज्ञान] दया वयेव हे भ्मीगु समाजे थिति कुति, नाति कुति.
गुठी गाना, नखल चखल, पूजा, भोज जक जुया सयेके सि-
येके व थुयेके धयागु मदया च्वंगुलिं वस्पोल हिई मिही चागु
सिये दु । नां दं म्ह धाल्तासिको साहु [सानुसाहु] पिसं लखं
लख दान गुभाजुपिन्त सोमोल सोमोल दाम दान बिये
त्यंतले वसकलं उक्रिया विरोधे फिकु भिङ्ग्याकु होकल उवीक
पति च्वयालि व दामं वरु गुभाजुपिन्त हे आखल [विद्या]
च्वंका वियेगु यानादिसं धकाव चोगु जुया च्वन । गुगु
पतिया प्रभावं सानुसाहुं [कुलरत्न साहुं] गुभाजु पिन्त
संस्कृत पाठशाला दयेकाः नये त्वने तियेगु नापं वियेगु
याना विये धकाव विजयेश्वरीमा ल्यूने बुँनापं सो जुल,
लिपो व खं चन्द्र शम्शेर प्रधान मन्त्री सियालि वसकल
सानु साहुयात सःतके व्झयाव पाठशाला मदयेके वियेगुलि
चुकू ताना हसेंलि तिनि गुभाजुतेन सोमोल सोमोल दान हे
वियेगु यात धयागु खं नं न्यनागु खः । थव खं वसकलयोग्
चवबले अवलेहे गज्यागु शक्ति दु धयागु खं प्रतक्ष जू ।

जि स्वये बले वसकल समाजया थवाथल व भ्वाथल
रीति थीति व नामि कुतिं हिई मुई चायाहे “लोके कुचाल
कुव्यवहार सुधार” धयागु सफू च्वया विया दित उवी ।

वसकल ल्याय्म्हचा जुया दी बले राणा शाहीया ति
 न्हिने जुया च्वं बले धर्मनं वहे तालगु अर्थात् मनूतेत
 थिा कुति व जात, कुजात व थजात जक मखु थिये त्यो म
 त्यो नये त्यो मत्यो धयागु जक जुया वया च्वंगु थित कुति
 धर्म हे जकला ज्वी, छुं सुधार यागु नाम जक कायगु अर-
 घोर अपराध जुया च्वंगु दखते अबलेया गुभाजु पिं व ब्रम्ह
 बाज्यापिसं छु बाखन कनी ! वहे थ्वाथल समाजयात मन
 जक हे भ्वाथल याइगु मखो बाखन ज्वी !! ऊज्यागु बाखन
 जूसां वसकलं खूब न्यना ज्वीगु जुया च्वन । तर, व बाखने
 वसकलया न्ह्यपु सुंक मच्चं, धौ बजि जक वागु जुया च्वन ।
 गुगुया प्रमाण वस्कल कलकत्तासं बनेज्याः फाःबले लंकाया
 मनूत राक्षस मखु सज्जन विद्वान जक खंगुलिं मन व बाखन
 अःखःगु सियेका काल, गुगुलिं याना वस्कलया नुगले व
 न्ह्यपुसं सनातन हिन्दु धर्म ल्वाक ज्यागु वज्रयान वनं नेपाली
 करण ज्वीधुंकूगु वज्रयानया थासे थेरवाद बौद्ध धर्मयागु
 तेज द्वाहां वन ज्वीमा । तर, बांलाक स्यना थिये कना बिये
 सुनानं मयानाः व तेज [ज्योति] अथे' तनावन, एसानं विद्रोही
 भावना मतंगुलिं नेकलपिसं याना वया च्वंगु थित कुति धर्म
 मययाः अबले ल्हासां बिज्याना बिज्यानाः धर्म प्रचार याः
 बिज्यापिं लामाःजु पिनिगु प्रभावे वस्कल लाःगु खने दु ।
 लामाजु पिनिगु धमे' जात, कुजात, थजात, थियेत्यो मत्यो,
 कने त्यो, मत्यो धयागु मदुगुलिं अबलेया ल्याय्म्ह ल्यासे
 पित्त योगु जुया च्वन ।

वस्कल [बाखं] या काय्निम्ह दये धुंकुगु अवाथाय्हे
गृहस्थ ज्वीगु मये धुंकुगु सियेदु । तःधिकम्ह काय
[गजरत्न] ज्वना अवले हे किन्दोल विहारे चो माल ।

अन वस्कलं संस्कृत भाषायो अष्ट सहश्रिका प्रज्ञा-
पारमिता पाठ यायगु यात । अन हे दुप्पालामा [भुतान
या लामा] शेरब दोर्जे धयाम्ह सिंगु द्यो [स्वयम्भु धर्म
धातु चैत्य] ल्होः बिज्याम्ह नाप लात । वस्पोल नाप वस्कल
धर्मे लगे जुल ।

अज्यावले लाक्क पशु रति मेत्तय् भाःम्ह रामोदर
बाबा [लिपा राहुल सांकृत्यायन जूम्ह] वस्कलं नाप लात ।
श्व नाप लाक्कम्ह न वस्पोल लामाजुहे जुया च्वन । रामोदर
बाबा यले, रुवपे, खारित, किन्दोल वहाले च्वनाः संस्कृतया
बौध्द प्रथत सोसो तच्चोकं प्रभावित जुल । हिन्दु संस्कार
या थासे बौध्द संस्कारं वस्कलयात प्रसित याना हया च्वन ।
अले वस्कलया ल्हासा हे वनाव बौद्ध धर्म अध्ययन याथ
मांसति वल । थन थुलि श्वाथल जुये धुंगु बौध्द समाजे
दनिगु बौध्द ग्रन्थला थुलि तःधं धासे लि बौध्द देशया
केन्द्र ल्हासाय हे अध्ययन याथ दुसा गुलि जी ? धयागु
न्ह्यसलं वस्कलयात दुप्पा लामा यागु शिष्य यात, ल्हासानं
गुप्त रुपं माथगुली सफल जुल । गुकियागु ज्याय्नां बारां
[धम्मालोक भन्ते] यागु ल्हाःमदुगु मखुगु जुया च्वन ।
रामोदर ल्हासाय दच्छि व चकंछि द च्वनालि लंका माया
भिष्णु जुया महापण्डित त्रिपिटिकाचार्य राहुल सांकृत्यायन
जुया बिज्यात ।

बारांसाहूया तःधिकःम्ह काय् गजरत्ननं रामोदर
 बावां [राहूजर्जी] हे प्रभावित यानाव लंकाय अध्ययन याके
 व्छये गुत्ती माक्को ग्वहाली याना थकूग् वस्कल बारांसाहुं
 मस्यूग् जुया चवन । छन्हू कज्जकत्ताय बौव काय् वन । अन
 गजरत्न तथाः बारांसाहु आसाम पाखेर बनेज्यायत् भाग्
 जुया चवन । आसामया घनघोर जंगले नकतिनि नकतिनि
 जक मनूतसें वास याग् थासे भायाः भायाः बनेज्यायाना
 कमाय् याना दिल । गुगुलि मूंगु दाम खनेव लंका भायग्
 विचार वयेसाथं लंका भाल । अन बौद्ध जागृति खनाः
 वस्कल साप लसताल । तर भिक्षुहे जुये मफु । चीवर वस्त्र
 प्रति श्रद्धा दना वयाव चीवर वस्त्र छजोत्त व पिण्ड पात्र
 छगल ज्वनाव नेप.ल भाल ।

अले लामाजुपिसं जात कुजात थजात मघासें
 अष्टमी व्रत, दशमी व्रत पूर्णिमा व्रत, आदि धलं दनेग् गुगुकि
 नेपालया धार्मिक विधान मुताविक पुरोहित जातं जक याके
 ज्यूग् हानं जात स्वयाःस्वयाःजक याके ज्यूग् व्रत न्हाम्हेसिनं
 योईग् जक मखु याकीगुनं जुसेंलि राणाशाहीया गुप्तचरत
 किन्दोल बहाले खने दया वल । गुमिसं बौद्ध धर्मया नामे
 आडम्बर मत पिक्कयावसनातन धर्म स्यंकीपि धयाग् षडयन्त्र
 दयेकल, गुगुलिं न्हापा लाक्क गुभाजुतसें उदायतेत संभि
 [लामा] याग् तुति भागियाःग् अमिग् र्हातं नये ज्यू मज्यू
 नःगुलिं पत्त्या कायमाः धयाग् प्रस्ताव हल ।

बारांसाहू किन्दोल बहाले धर्म (लामा धर्म) जक प्रचार
 यानाचवंगु मखु , लंका व बर्माया धर्म हीनयानया भिक्षुपिनि

चीवर व पिण्ड पात्र नापं हयाव महायान सनातन धर्म
 स्यंकालि हीनयान नास्तिक धर्म नेपाले छय्लिन धयागु समेत
 खँ तथाव राणा सरकारया न्हायपने थ्यंकल । तर, अबले
 या राणा प्रधान मन्त्री श्री ३ चन्द्र शम्शेर धवांम्ह मखुगुलि
 ज्वने जिने मयाकुसें दुने दुने वडा गुरुजु व माहिला गुरुजु
 (राजगुरु) पित ग्वाकालि उदाय पाखेर च्यांता गुरुजु
 गुभाजु पाखेर माहिला गुरुजु लिकालि-उदाय गुभाजुयात जक
 क्वाका बिल, गुगुलि उदाय समाज नं निकूदल। इकू गुभाजुं
 धाःथे याइपिं, उदायतसें धागु मयाइपि इकू । गुभाजु क्यू-
 पिनि नायो।सानुसाहु (कुल रत्न धानसिको) जुल, मख्युपानि
 नायो जोगविरसिंह व मनिक मान साहु ।

श्री ३ चन्द्र शम्शेर राणा सित, भीम शम्शेर राणा
 श्री ३ जुल । भीम शम्शेरया न्ह्यपुया पिलि चन्द्र शम्शेरया
 मिवं ख्वातुगुलि छुल्याहा पोभ्याहापिनिगु ग्वसाल [षड्यन्त्र]
 सफल जुल, गुकिंशदाः समाज सुधारे जुयाजूपिं उदायते
 नायो नायो धाक्को ज्वनालि दाय् दियेनं यानालि चार
 भांज्याङ्गं पितना ब्छेगु निर्णय यात । गुगुली धम्मालोक मन्ते
 अबले गृहस्थ तिनिम्ह बारांसाहुनं लात । गुगुलि यानालि
 बारांसाहुया नेपाले ज्वने मासिति मवेल । न्हसन्हुति वन्दी
 खानाय कुंकालि तोतकाव बर्मा पाखेर वनेगुली हथाय मथाय
 चाबां बारांसाहु मिसात प्यम्ह खुम्ह ज्वनाव बर्मा भायत
 भारत भाल । बर्माय बौध्द धर्मयागु हे प्यखेरं राज जुयाव
 च्चंगु खनालि वस्कल भिक्षुहे ज्वीगु नुगले खँ थनालि भारत
 या कुशीनगर [बुध्द निर्बान भूमि] सं थ्यंकःभाल ।

कुशीनगर थ्यंबले वस्कलया नुगले थेरवादी (हीन-यानी) बौद्ध धर्म वाँढाक हाःकाय धुं कल । उकिं वस्कल तप्यंक अनया चन्द्रमणि महास्थवीर [चन्द्रमणि बाबा] या शरणे भायालि १६८६ साले निर्वाण मूर्तियागु देगले श्रामणेर जुया दल । नेपाली वसत ब्याक्क त्वयाव पासल यानालि नेपाले फुकीपिन्त छ्वया विज्यात । वस्कल अननिसे वस्कलयां वस्पोल जुया विज्यात । गृहस्थ जुया नं दुःखकष्ट व मान अपमान यात वास्ता मयासे अन्याय अकीर्ति नाप क्वाना जुये फुम्ह बारांसाहु सन्याशी जुसेलि भन हे मग्थासे म्हुतुं जक मखु सफुति च्वया च्वयाः हे ब्याक्क-सितं थं ज्वीम्ह जुया विज्यात, गुकिया दसुः-“लोके कुचाल कुव्यवहार सुधार” “अनुत्तर विजय गुरू मण्डल” “ईश्वर म्हसीकी” “बुद्ध गुण, धर्म, संघ गुण,” प्रज्ञा दर्शन” धयागु सफुति गुकी कि पुलांगु धौ नवःगु कांपत्यार धर्म कर्म रीति थीति यात तःतःप्यंक च्वनालि वस्पोल खंगु सत्ययात प्रकाश याना तल ।

बारां साहु धम्मालोक [धर्मालोक] भन्ते हानं भारतं बर्मा विज्यात, अन चाचा हिछुँ बौद्ध समाज जक मखु बौद्ध राष्ट्र गथे ज्वीमां धयागु ब्याक्क ज्ञान गुण थुयेका विज्यानालि हानं भारत विज्यात ।

वस्पोल भिक्षु जुया विज्यानाव बर्माय न्हाथासं न्हाक्को चाहिला विज्यासां वस्पोलया नुगले व न्ह्यपुसं नेपाल व नेपालीया उकीसनं नेपाली बौद्ध समाजया दुर्गति प्रति जक ध्याउना जुया च्वनीगुलिं बर्माय न्हाक्को गंभीर

गंभीरगु धर्म अध्ययन याना विज्यासां पूर्वका विज्याय
 मफु। गुफियागु प्रमाण वस्पोलया खँ जक मखु सफुति पतिकं
 सियेदु। तर वस्पोलया खँ व सफुति व पर्चा विरोधीपिनिगु
 सातु हे काय्फु, छुकिसनं आत्म समर्पण मदु। सत्य व तथ्य
 यागु आधारे च्वनालि असत्य व अन्धबिश्वास यात हाँक
 दु, चुनौति दु, च्यालेञ्ज दु, ग्याफर मजु, मग्यासे न्हामेसितं
 तःतप्यंक ह्यान प्रदान या !! वस्पोलया थःगु माँ भाषा प्रति
 अगाध श्रद्धा दु, मे मैगुली नं मदुगु मखु, दुगुनि हे वस्पोल
 या अन्तिम जीवनया समये थःगु थःत यो योगु सफुति
 नेवाल भाषां नेपाली, हिन्दी व अंग्रेजी नापं पुयेके बियाव
 भिक्या थक्या विज्यात।

भारतं वस्पोल नेपाल याकनं विज्यात। ह्याय् धालसा
 वस्पोल याके नेपाली बौद्ध समाजे न्यना च्वंगु कुचाज कुब्ज-
 वहार प्रति विद्रोह दना वयाच्वन। भारत भूमि नेपालया
 भूमि द्रहाँ वयालि राहदानी काय्त वनं बिईम्हेसँ “आम-
 ज्यागु म्हासुगु वसतं पुनोव नेपाले द्रहाँ वने दैमखु।”
 आदि आदि नाना रंगया खँ र्हासेली वस्पोलया तमं
 मिब्वाला काल, अले इवापु जुल, तर, मेमेपि मनुखं नं
 वस्पोलया नाप ह्युसेलि राहदानी बिम्मे माल। गुगु घटनां
 यानाः वस्पोलया सुद्ध धार्मिक भावनाय् राजनीतिक भावनो
 च्याना वल। लेँ लेँ, वासे वासे नं वस्पोलया चीवर वस्त्र
 खनाव सकसिनं अजुगति तोयाः तायाः न्यंगुलि वस्पोलया
 न्यपु व नुगले भन विद्रोहया मि ग्वाना वल कि अरे बाबा
 बुद्धया जन्म भूमिसं बुद्धया वस्त्र पुना वयागु खनाव थुलि
 मद्धि चर्चा ! थज्यागु अधोगति !! धिक्कार का थव देश !!!

धया थं च्वना वयाव वस्पोल नुगल कोतु तुंकाव यं थ्यंकः
बिज्यात ।

यं किन्दोल बहाले थ्यंजक थ्यंबले छम्ह पुलिसं वस्पोल
याके अनेतने न्ह्यसल लिसल याय्त चल । अनंलि वस्पोल
बहनी ज्वीकाव द्यजक द्यने थ्यंबले लाक्क निम्ह पुलिसत
वयाव थानाय् च्वना यंरुल ।

वस्पोलयात थानाय् कम्हे अड्डा चालेवं पुलिसतसे
कर्नेल चन्द्रबहादुर थापाय् थाय् यंरुल । म्हासु वसत खनेवं
क० चन्द्रबहादुर तमं मि जुयालि “नेपाले आमज्याःगु वसतं
पुना ज्ञुये दैमखु, छं मिसा मासात नं बर्मा यंरुल धाल
मखुला ?” धकाव इहि हे छवारा छवारा बयेकाव तमं
तनं घाल । अबले धम्मालोक भन्ते नं संयमी जुयाव तहाक
सलं धया बिज्यातः- “थ्व वसत पुनागु जिगु जीवनया भवि-
ष्य सुधार यायत खः । मिसात च्वना यंकापि व्याक्क लित
नं च्वना हये धुन । जि धर्म यानाव फोनाः जक जीविका
याय्मा म्हेसित तोता छवया दिसं, जि खुँ मखु ।”

“अ खुँ ला मखु, खुँया सिवं ग्यानापुम्ह का, नेपाले
सनातन धर्म थ्यंकैम्ह, छंत जुजु (श्री ३) या थाय् जाहेर
याना जक तोतेगु, जिं तोते मफु ।” धयाव क० चन्द्रबहादुर
थापाजु दनावन, वस्पोलयात हानं थानाया खोरेतुं तये यन ।

न्हसन्हु दुबले श्री ३ जुद्ध शंशेर यात बडागुरुजु
(राजगुरु) पिसं बौद्ध धर्म धयागु नास्तिकत बढेयाइगु खः
गुगुलिं म्हीगु थ्व राजतन्त्रयात नापं थ्यंकै, उकिसनं थ्व
हीनयान धर्मलो फन हे ग्यानापु थुकोला म्हीगु सनातन

धर्म ब्यंहे तैमखु; राजद्रोह बढे जुया वै ।” आदि खःगुं मखुगुं खं न्हाय्पने थ्यनालि धम्मालोक भन्ते यात न्होने थने यंकल । अले जुद्धसम्शेरं:— “क्या हो, तिम्रो धर्म त नास्तिक धर्म भन्छ नि, राजद्रोह कुरा फेलाउन्छ भन्छ नि ।” धका व गड्के जुल ।

अबले नं धम्मालोक भन्ते नं शान्त जुया ब दड जुगति — होइन महाराज, हाम्रो धर्म त चोरी नगर्ने, झुठो नबोल्ने जांड रकसी नखाने, रंढीवाजी नगर्ने, हिंसा [काट-मार] नगर्ने पञ्चशीलमा आधारित धर्म हो । राजकाज सित हाम्रो कुनै द्रोह छैन ।” धया बिज्यात । गुकियात न्यनालि गुरू पुरोहित बाज्यापिन्त स्वयालि जुद्ध शम्शेरं धाल-“क्या हो, गुरूज्यूहरू, होइन भन्छ नि, भिक्षु भनेको साधु हो र पञ्चशील सिकाउन्छ भने मलाई के को हानी ? जाउ तिम्रीहरू पनि साधु हुने भए मलाई त्यसबाट पनि केही हानी हुने छैन ।”

जुजुयागु उलि खँ न्यनालि गुरूजु बाजेपि व पुलिस-हाकिम तसें छुं धाय मझाल । अले भन्तेयात सिंहदरबारं हे बहाले लित छब्या हयाबिल । बुद्धवा जन्मभूमि नेपालया राजधानीस म्हासु वसतं पुंन्ह भिक्षु छम्ह बिज्यागु बखते जुजु प्रजा ब्याकरु स्याथासं छगू प्रकारं क्रान्ति जू थें जूथाय् गुलुपात उवनाव छेँखा पत्ति फोँ जुये माःगु बखते धम्मालोक भन्तेयात थाकुल । छाय् धालसा जिम्ह कको मानदास भिक्षु राहुलया ब्यू ब्यू जक जूबले हे थःथिति पिसं धिक्कार सो. सो, भिक्षुते ब्यू ब्यू का जूगु. छु कथं जक

स्यना वंगु !” धाल धयाव कना तःगु थव थासे । उकिसनं
 धम्मालोक भन्ते विष्णुमतीयो तपिन्ता पुल। जक वयेवं
 न्यतपालचो व न्यते आपालं वस्पोलया थः थिति दुथासं
 वने मागु का, । थव व्याक्क लज्जया, धाई, ल्हाई यात कचिकं
 घुतु वंकांलं न्यत असन असनं चिकं मुगल न्हूगल जुकालि
 भीन्घोया थासं विष्णुमती तुं जुकाव बहाले विज्याना व
 गुलुपाते स्वतं छम्हू जाकि व खुगल घेवा जक । भन्तेयात
 थव न्हूगु अनुभव, गुगु कि छं दुच्छि अनेतने दुईमदु सुईमदु
 खं न्यंकाति प्राप्त जूगु छम्हू जाकि व खुगल घेवा तच्चकं हे
 थिकये ताल । ऐमा नं वस्पोलं थःगु धर्म मतोतू, भिक्षु वल
 भुच्छु वल, फोगि वल, ज्याखु वल । छु छु जक धायका
 नं धर्म मनोतुसं विज्यात । तर किन्दोवहाले धर्म न्यो वैपिं
 भन भन बढे जुजुं वल । वस्पोलं म्हुतु प्वाल मदिक कना
 च्वनी कना च्वनी; गुवलें त्यानु मचाः वक्को सित बोध हे
 आपाल याना छ्वावा विज्याना च्वन । किन्दोल बहाले मिसा
 मिजन वयेगु न्हापा थं वये मग्यात, जुद्ध शम्शेरया स्पष्ट
 उक्ति भगवान बुद्धयागु युक्ति बुद्धि तर्क व दर्शन यागु वारे
 चर्चा आपालं जुईगु जुल । गुकिं यानाः नेपाली बौद्ध गुपिं
 म्हुतु छ्वावलं जक दमोनुद्दाय धाय सःनिपिं ज्यां व्याक्क
 बुद्ध धर्मया अःग्रः बानालि स्याय् सी, जात, कूजात, थजात,
 थिये त्यो, मत्यो, पूजा गुठी गाना, नाती कुवी दुनाव भाल
 मखंक जुया च्वंपित भचा भचा यानाव मिखा कंका हल ।
 उकिं यानाव न्हूगु विचार थिया हः हः पित धम्मालोक भन्ते
 छम्ह मदयेक मगाःगु जुल । तर छन्हु कुशीनगरं भन्तेयात
 छगू निमन्त्रणा प्राप्त जुल, वस्पोल अन वना विज्यात ।
 अन हे वस्पोल याव अबले हे श्रामणेर छुत ।

वस्पोल र्हासा विज्याय् धुं'कूम्ह जूगुलि बर्मा, लंका
 व भारतया पिसं र्हासाया बयोन वस्पोल याके आपालं
 न्यनिगु, कने दयाः वस्पोल नं लसताल । कना विज्यागु
 षांलागुलि बर्माया छम्ह भिक्षु र्हासा वने हे न्योयकल । तर,
 कालिम्पोग थयंकालि चिकुला वया ड्युगुलि मफुत । अबले
 हे नां'म्ह महापंडित राहुल सांस्कृत्यायन र्हासा विज्याय्त
 विज्यात । गुगु बखते जि [थ्व लेखया लेखक] नं अनं हे
 र्हासा वनेत कलकर्त्ता वया च्वनागु जुल । राहुल
 सांस्कृत्यायनया थ्व र्हासा यात्रा निकोलगु जुया च्वन ।
 राहुलजु धम्मालोक भन्ते, राहुलजुया पासा राजनाथ पाण्डे
 [गुम्हेसित] अप्रेज सरकारं पासपोर्ट मबियाः राजरत्न
 नाम छुनालि नेपाञ्जी वसत पुंकालि जिम्ह किजा यानाः
 जक थंके माल । जि अले कालिम्पोगं र्हासाया लागि प्रस्थान
 जुया । अबले राहुलजी बौद्ध ग्रन्थ मालेगु ज्या खँ
 विज्यागु, जि व्यपारया लागि व धम्मालोक भन्ते र्हासां
 महाचीन विज्याना पञ्चशिर्ष पर्वते महामञ्जु श्री नाप
 लाय्त विज्याईगु, स्वम्हेस्या स्वंगू ज्यासां र्हासा थयंकेगु
 स्वम्हेसें छगू हे लक्ष्य जूगुलि र्हासा याउंक थयन । म्न्दै
 म्न्दै लच्छि धयार्थे वनेमाःगु लँ जिमित ताः हाः मताल ।
 छाय धालसां राहुलजी व धम्मालोक भन्तेया धर्मसम्बन्धी
 र्वापु ख्यापुं साप हे न्याईपुक यकल । र्हासा थयन । थः
 थःगु ज्या खँ जुत्त । तर धम्मालोक भन्ते या जक महाचीन
 विज्याय्गु ज्या अःपु मजूल । अनं हानं वस्पोल कालिम्पोग तुं
 र्हासां विज्यात अनं मंगोतीबाया लामाव पासा लुईकालि
 कलकर्त्ता सिंगापुर जुकालि हडकड थयंका व चीन वनेनु
 याना विज्यात । वस्पोल यागु चीन विज्यागु वृत्तन्त खँ दुग

“महाचीन यात्रा” घयागु हे सफुति दुगुलिं थन वस्पोलयागु चीन यात्राया खँ च्वया च्वनेमाःगु छुं मडु। वस्पोलथा महाचीन यात्रा तःच्वकं हे साहसं जाःगु खः गुगुलिं वस्पोल छम्ह तःच्वकं हे संकहर बल्शम्ह जिज्ञासु खः घयागु प्रमाणित जू।

वस्पोल चीनं कलकत्ता थ्यंकालि तःप्यंक नेपाल विज्यात। उगु बखते धार्थे धाय्मालसा बौद्ध समाजयात न्हूकथं हे धर्म थुयेका बियेत छम्ह धम्मालोक भन्ते थें ज्याम्ह बज्रमुष्ट नुगल, म्हणु व म्हनापं जक मखु ज्याखँ नं सेवलाःम्ह छम्ह भिक्षु तःच्वकं माला च्वंगु खः गुगु धम्मालोक भन्ते नं हे जक पूरा याय् फु; र्कि वस्पोल व ज्याय् च्वना हे विज्यात, गुगु कि थौंयो थेरवादी (स्थवीर-वादी) बौद्ध शासन स्थिर जूगुया कारण थें हे जुया च्वन। थव छगू वस्पोलया नेपाल यात वरदान हे खः। ह्याय् धालसा वस्पोल व ज्याखँया लागि थाङ् थें जुयाः बिज्याना बिल। नेपाल थें ज्यागु रूढीमष्ट सामन्तवाडै सलं सल दँ निसँ भेदभाव मूक्तक तेसं सम्पूर्ण नेपाली जन-यात जात, कुजात, थजात, थिये त्यो मत्यो इश्यादिसं थः थः क्वाकाली गुठी गाना, नखल चखल, जात्रा, जित्रा न्याके त्रियाव थःथःले ल्नाकाव स्वदेशे मूर्ख, विदेशे सिपाही दर्वान, कुल्ली जुयेके छ्वेगु जक याकोव अन्धविश्वासे थुना तःपि वनं भारतया हिन्दू समाज थें धार्मिकं सामाजिकं जक अथे उवीका च्वंपिं मखु, ऐनकानूनं नापं अथे कोतु तुयेका च्वंपित उद्धार याय्मगु चापोः चिपागु ज्या ला ख हे मखुः अज्यापिनि पुचले मग्नासे धःस्वाना त्रिया

विज्यागुलिं धम्मालोक भन्ते गुलि ग्यंम्ह धयागु अनुमान
 याय्फु; थौं कन्हे मखु, अबल्लै राणाशादीया तिन्हिने जुया
 च्चवंबले अथे जुयेगु छु चापा, चिपा ज्याला ? वकिं नं
 वस्पोलयागु त्याग तपस्या म्हमजू । थौं भिदबुली प्याखन
 हुले थे अत्रले मखु, चुफियागु धारे न्यासि वने थे ज्यागु
 वखते वस्पोलं धर्म क्षेत्र दयेका विज्यागु खः । गुगु बखते
 मिसात ला छु, मिजनतेसं नापं सयेके सियेके धयागु भावा
 ला तिनि । शिन्ना दीन्ना शुन्य !! दिशा विलकूल अन्धकार !!!
 अज्याबले नुगलपा चायकाः थाङ् जुया विज्याःम्ह धम्मालोक
 भन्ते धन्य हे खः !!!

स्वामदुगुली जक खर्च यानाव धर्म धकाः ज्वीपिसं गुगु
 धर्म ची नं मग्यं चिकने नं मग्यं, समाजयात छगू मयातु जक
 जुया च्चवंगु, गुगु दस्तुर खः चक्रियात चःचः बुडक सत्य धर्म
 शील स्वभाव बांलाईगु म्हंचाईगु, बानी व्यहोरा नं भिना
 वैगु धर्म वस्पोलं मग्यासे कनाहया विज्याभेली वस्पोलयाके
 “ऐसा छु की खर्च यातसा धर्म लाइले ?” धकाः न्यो वैपि
 भाजु मेजुपिं फन फन चूलाः वल । गुगुलिं यानाव वस्पोलं
 धमाधम धर्मया सफुतित पिकया हल । गुगुलिं धोद्ध साहित्य
 फीगु नेवाल भाषाय् जायका हल ।

गुलि गुलि दातात दयावल चलि चलि भिक्षु भिक्षुनी
 [अनागारिका] ज्वीपिं दयावल किन्दोल बहाले मिसात दया
 वयाव मिजनपिं अर्थात भिक्षुपित मेगु हे थाय् स्वये माल
 धयागु जुसेलि वस्पोलं सिंगुं [स्वयम्भू] या उत्तर पाखेर
 सिमा खातु थाय् विज्यानाः विज्यानाः आनन्द व शान्ति
 काय्त विज्यात । अन वस्पोलयात आनन्द जक ताःगु मखु

शान्ति नं तायाव म्ह यात नं नीगु जुसेलि हगू दँया वर्षा
वास हे थव थामे यायमाल, थन हगू स्याउलाया बलचा
[पर्ण कुटी] दयेका विज्यात । ब्याकसें ग्बहालि नं यात, उकिं
अन उगु दँया वर्षावास वरपोल्या अनं तुं जुल । भगवानं
धम्मपदे “दूरे सन्तो पकासेंति हिमवन्तोव पच्चतो” अर्थात्
“तापाकं सन्त साधु अथवा भिक्षुपि च्वापु गुं थेँ थी” धया
थका विज्यागु थेँ वरपोल भिक्षु अन विज्यासेंलि अनहे
सकसिनं आनन्द ताल, शान्ति ताल, अन हे भाजु मेजु
उपासक उपासिकात धयन । अबलेया आनन्दकुटी आथे
द्वार थेँ नं मच्चवं ! तर, मनूत आ थेँ
सुनसान नं मजू !! भिखाचा छेँ लसकर त्याः त्याः वेच्चनीगु,
छाय धालसा धर्म धयागु द्वारे व देगले दैगु मखु. सिमाया
क्वे व भिखाचा छेँ हे दैगु खः । भगवानं थः बौ जुजु सुद्धो-
दनया लायकुत्ती धर्म व्वीकुगु मखु, ओंगल सिमाया क्वे ल्वी-
कुगु खः । होनं भगवानया विहार द्वार मखु, दातापिसं भद्धा
पुत्रक दयेका व्युगु भिखाचा छेँ थेँ व्वागुसां द्वारया भिवं च्चे
खः । उकिं धम्मालोक भन्ते नं आनन्द काःगु व दोलं दोल
गृहस्थपित आनन्द व्युगु आथेँ ज्यागु सुख सुविस्ता दुगु
वअंपानाः द्वारचा न्ना बंगला थेँ ज्यागु मखु । भिखाचा छेँ
खः । गुगु आनन्दकुटीसं गज्योगज्यागु तःतधंगु ज्या खं
उरसव जुल । प्रजातन्त्र लिपा जुजुपि नापं मन्त्रीपिं महाजन
पिं धयन । विश्वबौद्ध सम्मेलन जुल, गुगुली तःधंपिं मो मो
उवीक नं धयन, मुष्ठी दानया थासे लखं लख दान दक्षिणाया
वा नं गात । ओःला मेमेथ य् नं बाँ बाँ लागु
म्हः म्हः धागु विहारत । दत नजक वाय् मज्यूगु
देशे भाषण विजे जिसेंलि माइक त्याः भन्तेपिसं उपदेश नं

बिया हल । भन्तेपि नं आपालं दयावल । देश विदेशं नेपाली
 बौद्ध समाज व बौद्ध धर्मया नामे लखं लख चन्दा नं बल ।
 जिलाजं माने याययासिवं तःचो ज्वीक निमन्त्रणा
 बियाः थियाः सःतानं हल । प्रजातन्त्रया लागि दुःख स्युपिं
 सिनावपिं ध्याकुने लाःथे' बौद्ध धर्म थकया ह्येत सना जूपिं
 गुकी कि धम्मालोक भन्ते तक नं ध्याकुने लानाः लानाः दिक्क
 दिक्क जुया उखे' थुखे' ज्वीमाला बल । उकिं धन्य नाम, दाम,
 काम व आराम !! न्हागु ज्वीमा थौं नेपाले धम्मालोक
 भन्तेया स्वप्न साकार जुया वया च्वंगु दु । थेरवादभा
 न्याता वनगु ध्वाच फर फर फसे सनाच्चंगु दु । व सना
 च्वं तत्ते यात धम्मालोकयागु त्याग, तपस्या वस्पोलया म्ह
 तना बिज्यासां तनी मखु ।

नेपाले न्हूगु कथं बौद्ध धर्म थना ह्येगुलि धम्मालोक भन्ते
 या त्याग तपस्या पुत्रा खः । वस्पोलया हि चःति लख व साल
 [मल जल] खः । उकी चुलि जाःगु कचाया रूपे लिपाते
 अमृतानन्द भन्तेया कुतल आनन्दकुटी विद्यापीठ व आनन्द-
 कुटी विज्ञान महाविद्यालयया ऋः ऋः धागु छे'त [भवनत]
 दयाव विद्यार्थीपिं छम्ह थे' छम्ह व्वनेगुली न्हाज्याःगु
 खंसे'ली तिन वस्पोलया आनन्दकुटी प्रति दनावया च्वंगु
 विद्रोह मि सित ।

अमृतानन्द भन्ते नं थःगु देशया सिवं विदेशीतेथाय्
 प्रभाव तयाव आनन्दकुटीया नाम अमर याना हःलिसे
 वस्पोल धम्मालोक भन्तेया नयाथे' ग्यन । ह्याय् भालसा
 वस्पोल ज्या जूगु खनेव संतोष ज्वीम्ह खः । उकिं आनन्द-
 कुटीयागु नाप नाप चुलि धम्मालोक भन्तेया न्हापां नां जाः

उलि हे अमृतानन्द भन्ते या नाम लिपाते जाःगु खनाः नं
धम्मालोक भन्ते संतोष जूगु खने दु । कचा किचाया
रूपे मे मेपि खः । उकी होगु स्वानं ब सैगु
सिं जनतायात सुख शान्ति बीगु खः । उकिं नं हानं
धाय् हे मासित ओ धन्य धम्मालोक भन्ते साधु ! साधु !!

आनन्दकुटी विकाश जुल, किन्दोल विहार गथे खः
अथें जुल । देशे न्यंक धया थें बौद्ध विहार दत, भन्तेपि
अनागारिकापि दयावल्ल । भीगु भाणां बौद्ध साहित्य पिहाँ
वल । ब्याक्क जुल । व ब्याक्केसं धम्मालोक भन्तेयागु
त्याग, तपस्या जक मखु; डर भरं नापं ज्यायाना वल । भन्ते
खनाः “जि हे” धाइपिं नं ग्याः । उकिं स्यने त्यंगु नं स्यना
मवं; कुप्प सुमुक विज्याय्गु वस्पोलया बानी मदु । उसाय्
मदया सने मफुसां छगू न छगू ज्या खँ याकाः यानाः च्वनेगु
बानी यानाः ज्यानीपिनि वस्पोल यो । वस्पोलया खँ थें ज्या
नं चो, च्वबल [कलम] नं चो, उकिं वस्पोलया सफुत्तिया भाय्
बांमलाः सां सकस्यां यो । तर वस्पोलया नुगले गुबले तःधं
ज्वी, नेता ज्वी, जितः हे जक माने या धयागु छुं मदुगुलिं
वस्पोल अज्याथाय् गुबले न्ह्याने मलाः थ्याकुने हे जक
लाईगु, गुगु कि स्वाभाविक नं खः ।

बौद्ध जगतं इन्हू नेपाली बौद्ध जागृतियागु इतिहास
माज्ज धालसा धम्मालोक भन्तेयागु कीर्तियात हिप्पः मिप
कंक माली तिनि, गुगु यागु प्रमाण वस्पोल सन् १६६७ या ५
अक्टोबरया चान्हे १९बजे मदुबले नेपाल गालया स्वंगुलिं नग-
रया भिक्षु अनागारिका, उपासक, उपासिका जक मखु, गुभाजु
लामाजुजक मखु, अबौद्धपिं नं त्याःत्याः बयाव श्रद्धां जली छाय्त

वल् ८ अक्टोबरे वस्पोल सिथं यंकूबलेला द्यो जाश्रा
याखिवं तःचो जू ।

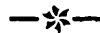
वस्पोलया अन्तिमगु सकृति सुयागु धर्म सत्य खः !
धयागु वस्पोलया दकले योगु प्यंगू भाषां अनुवाद याका
बिज्यात, व वस्पोलया जक योगु मखु, संसारया हे योगुलि
व नेवाळ भाषां नेपाली भाषा, हिन्दी व अंग्रेजी निकोल
सोकोल सोकोल प्रकाशित जुया च्चन । अक्क गोकोल गोकोल
याय माली तिनिगु ज्वी । गुगु धम्मालोक भन्ते हानं हानं
जन्मजू बिज्यागुया दसी खः ।

सुथ न्हाप्पां लुमके वःम्ह भन्ते धम्मलोकया शरीर
थन मन्त । तर वस्पोलया कीर्कि मीथायु दनी । गुगु यात
स्वाका तयेगु हे मी स्वाना च्चनेगु वरावर खा । च्चकिं
वस्पोलया कीर्तियात धस्स्वाका तयेगु नं मीगु परम धर्म
खः । मीगु धव धवाथल समाजया धवाथल रीति थीति
स्यंकाले भिंगु, ज्यू अःपुगु, म्हंचागु, सुख शान्ति बिद्देगु
रीति थीति स्वना हयेत धम्मालोक भन्तेयागु कीर्तित
ब्याक्क मत जुया लं लुयेकेत माली तिनि ! थुकी छुं शंका
मदु । धम्मालोक भन्ते थें व्यापिं महापुरूषत गुगुं गुगुं
युगे जक वैगु जुयानिति वस्पोल युगं पुरूष नं खः । धव
ःहूगु बौद्ध युगया वस्पोल नेता नं खः । आः मीसं वस्पो-
लया ऋण [त्यासा] धर्म यानाः कर्तव्य पालन यानाः
निस्वार्थी जुयाः इमान्दार पूर्वक बौद्ध धर्म पालन यानाः
जक पुले फै मखुसा फैमखु । च्चकिं ब्याक्क बौद्ध धादगुली
न्हाय् स्वाके योपिं भिक्षु, अनागारिका, उपासक व उपासिका-
पित, जतिगर बिन्ती जिगु धव हे कि मीसं धःगु धर्म धवीकि,

ध्वीका जक पालन यायगु सो, धर्म घाषवं फै च्यांमा थें
 न्याथासं ब्वायगु पाय्छि मजू । धर्म मुताविक मजू !!
 न्यागुं विवेक पूर्वक उवीमां, अत्ते जक धर्मया फल सुख
 व शान्ति उवी, पुज्यपाद धम्मालोक भन्तेयागु त्याग तप
 स्या नं सफल जुया फीपिं ब्याक्क नं सुखी उवी । शान्तिया
 लें जवाल उवी । छाय धालसा धम्मालोक भन्तेता मतिसं
 थः जक सुख शान्तिया लें जवाल उवी मयो । फीपिं ब्याक्क-
 क्षितं सुख शान्ति जूगुत्ती हे जक वस्पोलं थःगु नं सुख
 शान्ति तायः बिज्याइगु खः । उकिं नेपालमा ब्याक्क बौद्ध
 समाजं धम्मालोक भन्तेयागु छु मति खः वहे सियेका धर्म
 पालन याना बिज्याय माल ! दियेमाल !

धम्मालोक भन्ते छम्ह थज्याःम्ह भिक्षु खः
 गुम्ह अन्याय अकीर्ति जुल कि वज्र उवीम्ह, न्याय व करुण।
 तये माल कि स्वान समानम्ह खः । वस्पोल भिक्षुयागु रूपे जक
 फी न्होने बिज्याकम्ह मखु, छम्ह भाषा जवाल, साहित्यया
 सुवाल, अन्याय अकीर्ति योडपिनि लागि सेनापति थें ज्याःम्ह
 व चीमि चीधं जुयाव अन्याय अकीर्तिसं लाना च्वंपिनि
 लागि न्याय अवतार व करुणामय थें ज्याःम्ह नं वोस्पोल
 खः । गुगु खँ वस्पोल नाष सम्पर्क तथा संगत याः पिसं थूगु
 दै ! खंगु दै !! स्यूगु मदमखु !!! अस्तु ।

जय धम्मालोक, !!!

धम्मालोक भन्तेया ग्रन्थत

१. लोक्य कुचाल कुव्यवहार सुधार
२. अनुत्तर विजय 'गुरुमण्डल'
३. ईश्वर म्हसीकि
४. बुद्धगुण, धर्मगुण, संघगुण
५. प्रज्ञादर्शन (प्रथम भाग)
६. ,, (द्वितीय भाग)
७. सतिपट्टान ८. ज्ञानगाला ९. परित्रान् १०. महाचीन यात्रा
११. त्रिरत्न वन्दना १२. पञ्चशील १३. भाव सुधार
१४. चर्याचार बुद्धको ज्ञानमा पाँच ज्ञान मूर्तिबुद्ध नाम—रूप निरोध
१५. चर्याचार बुद्धको ज्ञानमा पाँच ज्ञान मूर्तिबुद्ध धयागु न्ह्यसःया लिसःयात लिसः
१६. "बुद्धया पुत्र प्रति उभदेश" यात छगू प्रतिवाद
१७. बौद्ध धर्म हे मानव धर्म १८. पञ्चशील त्रिगुम्स पूजा
१९. उत्तम विचारणीय, नाम रूप निरोध बुद्धको पाँच ज्ञान मूर्ति
२०. परिवर्तनशील सिद्धान्त
२१. (हिन्दी) उत्तम विचार, नामरूप निरोध बुद्ध के पाँच ज्ञान मूर्ति
२२. सुयागु धर्म सत्य खः?
२३. परिवर्तनशील सिद्धान्त तथा किरुका धर्म सत्य है? (हिन्दी)
२४. कर्म सुधार निकोगु
२५. Buddhism in Nepal A food for thought
२६. ईश्वर ह्यसीकि कर्म सुधार
२७. गुरु मण्डल निकोगु
२८. किरुका धर्म सत्य है? तथा परिवर्तनशील
२९. किरुका धर्म सत्य है तथा श्री हेनराज शर्मा तिमिलिमा की पाँच बातो' के उत्तर ।

रत्न प्रेस, ट्यौड, काठमाण्डू ।